

Zestawienie wyników badania umiejętności polonistycznych

Badanie K5 2015

Klasa: A Szkoła Podstawowa im. Pomnik Dzieci Winiów Oświecimia w Brzezince				
	Uczniowie badanej klasy	Wszyscy badani uczniowie	Uczniowie - wie	Uczniowie w województwie
1) Rozumienie tekstu literackiego	61.0%	58.5%	57.4%	60.1%
2) Rozumienie tekstu nieliterackiego	60.0%	58.9%	57.6%	60.3%
3) Pisanie	37.1%	43.3%	43.0%	45.4%
Umiejętności polonistyczne uczniów - globalnie	48.4%	50.7%	50.0%	52.5%

Lektura tekstu literackiego wymaga szczególnych kompetencji. Z jednej strony konieczne są spontaniczność, przeżywanie, zaangażowanie emocjonalne, zainteresowanie utworem. Z drugiej jednak strony czytelnik powinien wykazać się umiejętnościami rozpoznawania tropów stylistycznych, rozmaitych rozwiązań językowych, które wpływają na treść, zrozumienia funkcji formy literackiej.

Podczas lekcyjnej pracy nad interpretacją tekstów poetyckich trzeba połączyć obie te perspektywy. Lektura wiersza powinna uruchamiać emocje, dlatego wskazane są metody pobudzające wyobraźnię uczniów. Warto bawić się tekstem - tworzeniem obrazów, grami słów, wymyślaniem alternatywnych rymów itd. Dobrze odwołują się do doświadczenia uczniów, a jeśli to trudne bądź niemożliwe, odwołują się do ich znajomości innych utworów, księzek, filmów czy dzieł z innych dziedzin twórczości. Dokładniejsza analiza wiersza nie może zastąpić przeżywania, natomiast ma służyć weryfikacji interpretacji, aby nie odbiegała od samego tekstu. Na przykład dokładniejsze przyjrzenie się metaforom może prowadzić do zrozumienia sensu wiersza, może na przykład potraktować je jako rebusy językowe, których wykładnia nie jest jednak jednoznaczna.

W zakresie rozwijania umiejętności rozumienia (analizy i interpretacji) tekstów literackich przydatne będą następujące wskazówki:

- dobrze jest wybierać do lektury znane i lubiane teksty;
- wskazany jest wybór tekstów, które zainteresują uczniów, otworzą ich emocje i skłonią ich do rozmowy;
- teksty należy dostosowywać do oczekiwań uczniów, ich dojrzałości, umiejętności oraz zainteresowań;
- teksty literackie powinny być traktowane jako pretekst do poruszania wątków dla uczniów zagadnień;
- należy uważnie czytać utwory - podejmować refleksję nad znaczeniami słów, metafor, porównań i innych tropów oraz rozwiązań językowych, przy czym celem jest zrozumienie tekstu i weryfikacja własnych pomysłów interpretacyjnych;
- podczas pracy z tekstem można tworzyć metafory, rymy, kalambury i inne rozwiązania poetyckie;

- praca z tekstem skłania do snucia opowieści, które stanowiłyby dopełnienie (np. dalszy ciąg) przeczytanego utworu.

Aby zrozumieć wypowiedź, odbiorca musi uważnie wczytać się w nią. Wbrew pozorom to trudna umiejętność. Nie wystarczy rozpoznać znaczenia słów, ważne jest dostrzeżenie sensów wynikających z wykorzystanych form gramatycznych, z budowy zdania, struktury tekstu, słownictwa, wartości tego, logiki przekazu itd. Czytelnik podchodzi do lektury z pewną wiedzą, emocjami, nastawieniem. Dlatego powinien kontrolować swoją lekturę, by uniknąć nieporozumienia. Nieuważny odbiór może skutkować całkowitym niezrozumieniem tekstu.

Z tego powodu nauka dokładnej lektury powinna odgrywać istotną rolę w dydaktyce nauczania języka polskiego. Jest wskazane, aby nauczyciel dobierał takie teksty, które zainteresują uczniów. Mogą one reprezentować różne gatunki i formy, a także mogą dotyczyć rozmaitych zagadnień, najlepiej jednak, jeśli są to problemy bliskie młodym ludziom (np. rodzina, dorastanie, rozwiązywanie konfliktów, ale także przyroda, historia, egzotyczne obyczaje, podróże itd.). Praca nad tekstem nie powinna być pośpieszna. Przy okazji lektury można realizować te elementy programu, które związane są z nauką o języku, nauką o gatunkach publicystycznych, kwestiami rozpoznawania intencji autorskich czy sposobów oddziaływania na emocje.

W zakresie rozwijania umiejętności rozumienia tekstów nieliterackich przydatne będą następujące wskazówki:

- wiczenie rozumienia całego tekstu powinno zawsze zawierać wskazanie jego głównej/głównych myśli;
- bardzo istotne jest odtwarzanie logiki tekstu;
- kluczowa w omawianym zakresie umiejętność to wyszukiwanie w tekście informacji – należy ją wyczytać cały czas;
- rozumienie tekstu nieliterackiego polega również na umiejętności hierarchizowania informacji od najważniejszych do drugorzędnych – również ta umiejętność wymaga uważności;
- przydatne są wiczenia w parafrazowaniu fragmentów tekstu;
- należy wskazywać rozwijania językowe i formalne wykorzystane w tekście oraz omawiać ich funkcję – co dla sensu tekstu wynika z przyjęcia danego rozwijania;
- trzeba omawiać cechy gatunkowe tekstu, ponieważ często to one decydują o ukształtowaniu językowym, przy tym (i odtwarzanym przez uczniów) sposobie widzenia spraw itd.;
- należy konfrontować teksty cięgie (wyrażane werbalnie) z tekstami nieciętymi (np. tabelami, wykresami) i tekstami ikonicznymi (np. fotografiami, rycinami).

Na pierwszym i drugim etapie edukacyjnym uczniowie mają opanować tworzenie tekstu w kilku gatunkach: opowiadanie i opis, list prywatny i oficjalny, życzenia, zaproszenie, pamiętnik i dziennik, sprawozdanie, ogłoszenie, notatka. To są podstawowe formy pisemne, potrzebne uczniowi w dalszej edukacji i w życiu dorosłym. Warto tutaj zwrócić uwagę na dwa gatunki. Opanowanie pisania notatki jest konieczne, bo uczeń powinien samodzielnie notować najważniejsze informacje, które otrzymuje podczas lekcji, oraz informacje z różnych innych źródeł (podręcznik, książka popularnonaukowa, artykuł, encyklopedia, Internet i inne). List oficjalny będzie dla niego niezbędnym narzędziem, bo może go do tego zmusi sytuacja (np. będzie musiał napisać list do nauczyciela). Oczywiście wszystkie gatunki są w równym stopniu potrzebne, więc muszą być opanowane.

W zakresie rozwijania umiejętności pisania przydatne będą następujące wskazówki:

- funkcję przygotować do pisania tekstu pełni wiczenia w zakresie hierarchizowania informacji, dobierania argumentów, logiki dowodzenia własnego stanowiska, wskazywania ważnych elementów do opowiadania i opisu;
- tego rodzaju wiczenia można prowadzić przy rozmaitych okazjach – omawiania lektury, rozmowy na jakiegokolwiek interesującym temacie, wspomnień z wakacji lub wycieczki itd.;

- cechy poszczególnych gatunków należy omawiać na przykładzie dobrych wzorów (czytelnych gatunkowo, niehybrydalnych, wartościowych merytorycznie);
- poszczególne gatunki tekstów dobrze jest wprowadzać w postaci zabawy, np. wchodzenia w rolę, pisanie do gazetki szkolnej, wyszukiwania i przekazywania informacji przez grupy grające badaczy, detektywów, prokuratorów, lekarzy, dziennikarzy, polityków, urzędników itd.;
- przydatne są ćwiczenia przybierające formę gier i zabaw, polegające na dobieraniu słownictwa do podejmowanego tematu, dostosowywaniu stylu wypowiedzi do sytuacji, precyzyjnym formułowaniu informacji;
- konieczna jest szczegółowa analiza tematu wypowiedzi;
- uczniów trzeba nauczyć wyszukiwania różnych informacji, przy czym warto pokazywać, że nie wszystkie źródła informacji są wiarygodne (np. niektóre strony internetowe);
- uczniowie muszą się nauczyć rozróżniania bardziej i mniej wartościowych informacji, które chcą przekazać adresatowi tekstu;
- na początku ćwiczeń nad notatkami uczniowie powinni tworzyć w grupach, porównywaliby wówczas ich formy, zawartość, dyskutowaliby nad funkcjonalnością różnych rozwiązań;
- można wykorzystać tekst o myszy leżącej z arkusza badania K5 (lub inny podobny tekst informacyjny) do ćwiczeń różnych form notatki;
- uczniowie powinni przygotowywać notatki w różnych sytuacjach, oprócz notatek z lekcji i z tekstu powinni tworzyć notatki np. z wysłuchanej prezentacji, wycieczki do muzeum, obejrzanego programu telewizyjnego, przeczytanej lektury;
- notatki różnych uczniów trzeba konfrontować na forum klasy; chodzi o to, aby wskazać, w której notatce wyeksponowane są naprawdę ważne informacje, jak one są zhierarchizowane, jaka jest ich użyteczność;
- należy pozwolić uczniom na korzystanie z notatek podczas wypowiedzi, aby dostrzegli ich użyteczność;
- najciekawsze notatki i inne teksty powinny być eksponowane w klasie, np. w formie plakatu lub w gazetce szkolnej;
- w tworzeniu notatek (ale też innych tekstów) warto umożliwić wykorzystywanie odpowiednich programów internetowych, np. w tworzeniu map myśli (typu FreeMind), plakatów (Gloster), prezentacji (Prezi);
- ważne jest poznanie zasad rządzących poszczególnymi gatunkami wypowiedzi pisemnej (w tym wyróżników formalnych);
- niezbędnym jest ćwiczenie kompozycji tekstu - ucze musi mieć wiadomo strukturę tworzonej wypowiedzi;
- trzeba kształcić umiejętność dostosowywania stylu do celu wypowiedzi, adresata, sytuacji, w której jest ona formułowana;
- ważne są ćwiczenia słownikowe - wyszukiwanie synonimów i słownictwa specjalistycznego, tworzenie porównań, przenośni, epitetów;
- również ważne są ćwiczenia językowe - łaczenie ortografii z fleksją i składnią, a także łaczenie interpunkcji ze składnią i logiką wypowiedzi;
- kształcenie umiejętności pisania tekstu warto łączyć z zabawami - ucze powinien odegrać rolę, w której tworzy swoją wypowiedź, najważniejsze jest, aby był emocjonalnie zaangażowany w swoją pracę;
- trzeba pilnować, aby ucze właściwie redagował swój tekst - przeczytał go po napisaniu, poprawił dostrzeżone błędy, nadał mu właściwą formę graficzną (zwłaszcza dotyczy to gatunku tak sformalizowanego jak list oficjalny);
- przydatne jest tworzenie makiety szkolnej gazetki, zawierającej np. strony poświęcone informacjom ze świata nauki, sportowi, nowościom filmowym, zdarzeniom z życia szkoły - uczniowie praktycznie w ten sposób tworzenie notatki, sprawozdania i innych form użytkowych;

- należy u wiadomienia uczniom, e właściwa forma tekstu, jasny i dostosowany do sytuacji styl, brak błędów słownych skuteczny przekaz i szczerzy wyraz szacunku wobec adresata;
- warto wspólnie w klasie przećwiczyć tworzenie wzorcowego listu oficjalnego;
- w trakcie zabawy dobrze przećwiczyć konsekwencje komunikacyjne, jakie zachodzą w różnych sytuacjach napisania listu prywatnego i oficjalnego: jak wygląda odbiór jednego i drugiego, jakie mogą wystąpić nieporozumienia, gdy wykorzystamy niewłaściwe formy, dlaczego nie jest obojętny styl wypowiedzi itd.